

Miikka Pyy

“TULI ELOKUVAN TEKIJÄNÄ”

Miten tulen kulttuurihistorialliset merkitykset näkyvät nykypäivän elokuvissa?

“TULI ELOKUVAN TEKIJÄNÄ?”

Miten tulen kulttuurihistorialliset merkitykset näkyvät nykypäivän elokuvissa?

Miikka Pyy
Opinnäytetyö
Kevät 2014
Viestinnän koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Viestinnän koulutusohjelma, mediatuottaminen

Tekijä: Miikka Pyy

Opinnäytetyön nimi: ”Tuli elokuvan tekijänä” – Miten tulen kulttuurihistorialliset merkitykset näkyvät nykypäivän elokuvissa?

Työn ohjaaja: Pekka Isomursu

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2014   Sivumäärä: 34 liitesivua

---

Elokuvat ovat osa suurta jatkumoa ihmisen kulttuurin historian tallentamisessa. Ihmiskunta välittää tietoja sukupolvelta toiselle tarinoiden kautta, ja elokuvien valtavan levikin takia niitä on vaikea ohittaa merkittävänä osana kulttuuria. Tässä tutkielmassa tutkin elokuvan paikkaa kulttuurin historian jatkumossa tulen merkitysten kautta.

Halusin pohtia, miten vanhat uskomukset tulesta näkyvät nykyaikaisten elokuvien merkityksissä? Tutkin myös, löytyykö tulelle mahdollisesti piilotettuja oudompia merkityksiä, jotka eivät kuulu jokapäiväiseen elämäämme.

Tutkimusta varten olen perehtynyt sosiaalipsykologian perusteisiin, jotta ymmärtäisin kulttuurin rakentumisen perusteet. Lisäksi olen tutkinut keskeisten uskontojen suhdetta tuleen sekä analysoinut kolmea erityyppistä elokuvaa tutkimukselle asettamieni reunaehtojen mukaisesti.

Tutkimuksen tarkoitus on tarjota uusia työkaluja elokuvantekijän pakkiin. Metaforien älykkään käytön kautta voi lisätä produktioonsa uuden ulottuvuuden. Tutkielman viitekehyksenä on tuli elokuvissa, mutta tuloksia voi soveltaa myös muihin metaforiin ja viihteen aloihin.

Asiasanat:

elokuva, video, metafora, kulttuuri, musiikkivideo, televisio

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree programme in Communication, Option of Media Production

---

Author: Miikka Pyy

Title of thesis: Fire as a moviemaker. How do old meanings of fire can be seen in modern movies?

Supervisor: Pekka Isomursu

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2014

Number of pages: 34

Movies are a part of a longer continuum of recording in human history. Humanity uses storytelling as a way to teach younger generations. Movies are a significant part of this teaching method due to their wide distribution. This thesis studies movies as part of this continuum through metaphors of fire in both movies and old cultures.

The main question was "Is there a connection to be found between old beliefs and metaphors in modern movies?" The thesis also studied if there are any hidden meanings of fire buried within movies that are not so obvious.

Basic social psychology has been studied for this thesis in order to understand how culture is been built. I studied old beliefs in fire and then analyzed three different kinds of movies as part of this study.

The main purpose of this thesis was to offer new tools for moviemakers. The intelligent use of metaphors may deepen a story to a brand new level. Although this thesis explored the use of fire in movies, the results can be adapted to other fields of entertainment, too.

Keywords:

movie, TV-show, music video, culture, metaphor, video

SISÄLLYS

1 HYVÄ RENKI, HUONO ISÄNTÄ

2 KESKEISET KÄSITTEET

3 MENETELMÄT JA AINEISTOT

3.1 Tutkimusmenetelmät

3.2 Aineistoksi valitut elokuvat

3.2.1 Elokuva – Silent Hill (2006)

3.2.2 Musiikkivideo – Mein Herz brennt – Rammstein (2011/2012)

3.3.3 TV-sarja – Heroes (2006-2010)

4 TULEN TARINAT

4.1 Kristittyjen kaiken kuluttava tuli

4.2 Hindujen Agni

4.3 Azteekkien Vanha Jumala

4.4 Kreikan ikuinen tuli

4.5 Kuolematon tulilintu

5 TULEN MERKITYKSIÄ ELOKUVISSA

5.1 Mein Herz brennt

5.2 Heroes

5.3 Silent Hill

5.4 Elokuvista löydettyjä merkityksiä

5.5 Zarthas - Burnt shadows

6 MISSÄ KULTTUURI SYNTYY?

6.1 Yksilö ja kulttuuri

6.2 Symbolinen interaktionismi ja sosiaalinen konstruktionismi

7 POHDINTA

LÄHTEET

1 HYVÄ RENKI, HUONO ISÄNTÄ

Mitä tuli merkitsee ihmiselle? Onko se lämmön tuottaja ja kodin suojelija vai kaiken tuhoaja ja syntien puhdistaja? Naisen lanteiden polttava intohimo ja valon tuoja vai hapen ja polttoaineen aiheuttaman ketjureaktion tuote? Homo Erectus kesytti tulta jo 400 000 vuotta ennen ajanlaskun alkua ja oletettavasti tulta on käytetty jo paljon tätä ennen. Tulen valjastamista pidetään yhtenä tärkeimmistä käänteistä ihmisen kehittymisen historiassa (Price 1995, hakupäivä 26.4.2014). Tuli on kuitenkin niin vahva elementti, että sen täydelliseen hallintaan ei pystytty vielä tänä päivänäkään. Arvaamaton voima etsii jatkuvasti aukkoja aidassaan kuin häkkiin suljettu tiikeri.

On loogista, että tulesta on tullut myös suuri osa ihmisen kulttuurihistoriaa. Tuli on ilmentänyt jumalaista olevaisuutta ja voimaa useissa, jollei jopa kaikissa uskonnoissa. Raamatussa Jumala puhuu tulen kautta ja Jumalan tuli tulee taivaista polttamaan Salomon uhrin (The Bible Gateway, hakupäivä 19.2.2014). Hindulaisuuden Agni on ihmisten ja jumalten sanansaattaja, mutta saa voimansa polttamistaan uhreista (Das, hakupäivä 19.2.2014). Mesopotamian Girraa palvottiin kodin puhdistamisriiteissä mutta myös pelättiin sen tuhoavan voiman takia (Tudeau, hakupäivä 19.2.2014). Lista tulen jumalista ja jumalattarista on pitkä, joten tulen merkitystä ihmisten kulttuurin kehitykselle voidaan pitää suurena.

Nykyaikaisissa elokuvissa ja televisiosarjoissa tuli on usein muutoksen symboli. Sarjassa "Heroes" (2006–2010) Hayden Panettieren näyttelemän hahmon elämä muuttuu lapsuudenkodin palaessa. Silent Hill –elokuvan (2006) Alessa muuttuu tavallisesta pienestä tytöstä mystiseksi henkiolennoksi, kun uskonnollinen kultti pyrkii puhdistamaan hänen sielunsa tulella. Alessan muodostamassa unimaailmassa esimerkiksi siirrytään ulottuvuudesta toiseen tulen kautta.

Uskonnollisia tekstejä lukemalla ja tulkitsemalla voi saada melko hyvän kuvan eri aikakausien ihmisten maailmankuvasta ja vertaamalla tätä kuvaa nykypäivän viihdeteollisuuden tuotoksiin voi pohtia, onko näillä jotain yhteyttä. Usein toistu-

via teemoja, kuten uudestisyntymistä tai sielun puhdistumista, on helppo eristää muista merkityksistä, mutta löytyykö elokuvista viitteitä myös muihin vanhoihin merkityksiin, jotka eivät ole osa jokapäiväistä elämäämme nykypäivänä? Entä vaikuttaako kulttuurin patriarkalisuus tai matriarkalisuus tulen merkityksiin elokuvissa? Vanhoissa tulen merkityksissä on nähtävissä karkea jako kahteen: on feminiinejä kodin tulisijan jumaluuksia sekä miehisiä metallurgian ja takomisen sekä sitä kautta sotaan liittyviä jumaluuksia.

Produktiossani Sanni Luttisen kanssa Zarthas – Burnt Shadows -musiikkivideo käytimme tulta ja tulitanssia antamaan merkityksiä päähenkilömme tunteille. Tarinassa mies ja nainen ovat kohdanneet konfliktin, ja mies käsittelee asiaa tulen kanssa tanssivien hahmojen kautta. Alkuun tanssi on rauhallista, kunnes mies kohtaa naisen ja nainen torjuu hänet väkivaltaisesti. Ensin nainen kiusoittelee miestä viekkaalla vannetanssilla, kunnes mies ei kestä ja huutaa pelin poikki. Tämän jälkeen alkaa pitkä kasvatus. Tulitanssin rytmi kiihtyy johtaen kliimaksiin, jossa mies käsittelee vihan ja rakkauden tunteita tuli- ja vannetanssin kautta. Tuli on vihan ja kiihtymyksen, ehkä jollakin tapaa myös intohimon symboli produktiossamme. Lisäksi viimeisessä kohtauksessa naisen vanne symbolisoi sormusta, jonka nainen paiskaa lattiaan. Tästä alkaa miehen elämän uusi alku ja hän on päässyt tulen kautta yli parisuhteestaan.

Mistä nämä merkitykset tulevat? Tätä kysymystä haluan tutkia tutkielmassani. Ensin tutustun tulen merkitysten historiaan. Tutkin eri uskontojen uskomuksia tulesta sekä tulen jumaluuksia ympäri maailman. Tämän jälkeen yritän löytää merkityksiä tulelle nykyaikaisista elokuvista ja sarjoista. Tutkin myös kulttuurin kehittymistä referoimalla Tampereen yliopiston täydennyskoulutuksen aineistoa ”Sosiaalipsykologian peruskurssi”. Lopuksi analysoin tuloksia ja päättelen onko nykyelokuvalla ja vanhoilla uskomuksilla alitajuista yhteyttä tarkoituksellisen rinnalla ja kuinka tämä yhteys toimii osana sosiaalipsykologian ajatuksia kulttuurin kehityksestä.

2 KESKEISET KÄSITTEET

Tuli

Tulella on tässä tutkielmassa kaksi merkitystä. Toinen on sen fyysinen olomuoto, eli hapen ja palavan aineksen aiheuttaman ketjureaktion tuote. Toinen merkitys on ihmisen käsitys tulen luonteesta, ja tätä käsitettä tulkitaan kulttuurin kautta.

Kulttuurihistoria

Kulttuurihistorialla tarkoitan käytännössä ihmiskunnan historiaa, mutta nojaan vahvasti taiteen ja uskonnon ominaisuuksiin.

Elokuva

Elokuva-käsitteellä tarkoitetaan tässä yhteydessä käsikirjoitettua liikkuvaa kuvaa. Kirjoittaessani elokuvista tarkoitan paitsi kokoillan elokuvia myös lyhytelokuvia ja sarjoja.

3 MENETELMÄT JA AINEISTOT

3.2 Tutkimusmenetelmät

Tutkielmani käsittelee kysymystä, joka perustuu ihmisen kokemukseen ja sitä kautta saavutettuihin merkityksiin. Elokuvan kohtaukset avautuvat ihmisille eri tavoin riippuen yksilöllisistä lähtökohdista. Työssä selvitetään mahdollisuutta, onko nykypäivän ihmisten kulttuurin merkityksillä tulelle jotain yhteistä vanhojen kulttuurien merkitysten kanssa. Tämän takia valitsin tutkielman menetelmäksi laadullisen tutkimuksen.

Laadullisen tutkimuksen menetelmä sopii aiheeseen hyvin, koska näin voin ottaa myös oman kokemukseni osaksi aineiston arviointia. Tämä on tärkeää, koska vertaan vanhojen kulttuurien käsityksiä omiin havaintoihini. Laadullisessa tutkimuksessa keskiössä ovat merkitykset ja havainnointi pohjaa aineistoon enemmän kuin teoriaan (Menetelmäopetuksen tietovaranto, hakupäivä 22.2.2014).

Haen tietopohjaa vanhoille merkityksille erilaisten tiivistelmien ja artikkeleiden kautta. Olen rajannut tutkimuksen kulttuurit tunnetuimpiin vanhoihin kulttuureihin, joista löytyy myös paljon tutkittua tietoa.

3.2 Aineistoksi valitut elokuvat

Tuli on vahva elementti, ja sitä myös käytetään elokuvissa paljon. Loimuavat liekit ovat visuaalisesti näyttäviä, mutta myös voimakas viesti jonkin totaalisen lopusta. Yksinkertaisimmillaan tuli vain tuhoaa jonkin elementin elokuvasta, kuten esimerkiksi Heroes-sarjassa usein tärkeitä rakennuksia. Tämä luo katsojalle tunteen siitä, että tätä tilaa ei enää nähdä, ainakaan samanlaisena. Samalla tuli antaa mahdollisuuden muutokselle. Jonkin päähenkilön muutosta estävän rakennuksen polttaminen onkin melko käytetty tapa käyttää tulta vahvistamaan päähenkilön muutosta.

Harkitsin valintojani tarkkaan. Ensin ajattelin valitsevani elokuvia, jotka kertovat tulesta ja siihen suoraan liittyvästä toiminnasta. Hylkäsin kuitenkin idean, koska näissä elokuvissa tuli on enemmänkin henkilöhahmo, voima jota vastaan toiset henkilöt taistelevat. Tämä tekee tulen symbolismista yksiulotteisempaa, koska se on koko ajan läsnä.

Halusin myös pohtia tulen seksuaalista ulottuvuutta. Vanhoissa kulttuureissa tulen merkityksellä on suhteellisen selkeä kahtiajako. Tuli on kodin keskus, suojeleja ja lämmön tuoja, joka puhdistaa kodin ja mielen synnistä. Toisaalta tuli on myös voimakas tuhoava voima, sodan välikappale ja pahan lopullinen päämäärä.

3.2.1 Elokuva – Silent Hill (2006)

Valitsin yhdeksi tarkastelun kohteeksi elokuvan Silent Hill, joka pohjautuu Konamin tuottamaan ja Team Silentin kehittämään kauhupelisarjaan. Elokuvan on ohjannut ranskalainen Christophe Gans ja pääosissa nähdään Radha Mitchell, Sean Bean sekä lapsinäyttelijä Jodelle Ferland.

Elokuvan juonessa ja tematiikassa tuli on keskiössä. Useita juonen suurimpia käänteitä ja paljastuksia alleviivataan tulen avulla, minkä lisäksi tuli on otettu osaksi visuaalista tarinan kerrontaa. Tulen monipuolinen käyttö tekee Silent Hill -elokuvasta oivan kohteen lähemmälle tarkastelulle.

3.3.2 Musiikkivideo – Mein Herz brennt – Rammstein (2011/2012)

Saksalaisen yhtyeen Rammsteinin musiikkivideot ovat poikkeuksellisen loppuun asti tuotettuja eikä budjetissa ilmeisesti turhaan säästellä. Mein Herz brennt -kappaleen video ei ole poikkeus tähän sääntöön, vaan pikemminkin suurin osoitus siitä, miten yhtye suhtautuu musiikkivideoihinsa muunakin kuin markkinoinnin työkaluna.

Videota alettiin kuvata vuonna 2011, jolloin ohjaajana toimi espanjalainen Eugenio Recuenco. Recuenco oli toiminut aiemmin yhtyeen valokuvaajana, ja Rammstein halusi antaa hänelle mahdollisuuden myös liikkuvan kuvan puolella.

Video ei miellyttänyt yhtyettä, ja se jäi julkaisematta. Apuun pyydettiin Zoran Bihac, jolle kyseessä oli jo neljäs Rammsteinille tehty musiikkivideo. Lopulliseen videoon käytettiin paljon Recuencon kuvaamaa materiaalia, mutta koska videon tarina muuttui täysin erilaiseksi, uutta materiaalia kuvattiin kesällä 2012 ja samana vuonna video myös julkaistiin. Kappaleesta on julkaistu myös toinen musiikkivideo, jota varten äänitettiin pianolle sovitettu versio kappaleesta. Itse kappale on julkaistu jo vuonna 2001.

Tässä tutkielmassa tarkastellaan Zoran Bihacin viimeistelemää virallista musiikkivideota. Tässä videossa tulta on käytetty tehosteena tietyissä kohtauksissa, ja lisäksi useiden kohtausten värimaailma viittaa tulen läsnäoloon.

3.3.3 TV-sarja – Heroes (2006–2010)

Amerikkalaisen Heroes-sarjan on luonut Tim Kring, ja sitä on esitetty vuosina 2006–2010 yhteensä neljä kautta. Sarja kertoo ryhmästä ihmisiä, joilla on erikoisia kykyjä. Tarinan edetessä nämä henkilöt huomaavat, että heidän välillään on yhteys.

Tuli on läsnä useissa tärkeissä käänteissä niin pääjuonen, kuin sivujuonien edetessä. Lisäksi sarjassa on hahmoja, joiden kykyyn tuli liittyy tavalla tai toisella. Tuleen ei suoranaisesti liitetä alleviivattua symboliikkaa esimerkiksi uskonnon kautta, mutta tulta käytetään selkeästi harkiten tarinan edetessä.

4 TULEN TARINAT

Mikä ihmisen erottaa muusta luomakunnasta? Mikko Lehtosen mukaan ihmisen erottaa eläimistä se, että meidän elinaluettamme ja toimintatapojamme ei ole ennalta määriteltä. Ihminen on siis tietyllä tapaa vapaa luonnon kahleista. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että voimme omaksua ympäröivän elintilamme merkityksiä, mutta myös luoda jotain uutta. Arkkitehti soveltaa oppimaansa tietoa suunnittelemassaan rakennuksessa mutta luo myös jotain täysin uutta ennennäkemätöntä. Tietävästi näennäisen taitavat rakentajat muurahaiset eivät tähän pysty, vaan nämä toteuttavat vain geeneihinsä koodattua rakennuspiirustusta. (Lehtonen, 1997, hakupäivä 26.4.2014.)

Tämä uuden keksimisen taito mahdollistaa myös symbolien ja metaforien käytön kommunikoinnissa ja kulttuurin kehittymisessä. Metafora onkin tärkeä käsite kun tutkitaan tulen merkitystä ihmisille ja siitä miten se näkyy elokuvissa. Metafora tarkoittaa sitä, että otetaan jokin asia ja annetaan sille jokin täysin eri merkitys kuvaamaan jotakin toista asiaa. Näillä asioilla on usein joitakin yhteisiä ominaisuuksia, jotka auttavat ymmärtämään metaforan merkityksen. (Lehtonen, 1997, hakupäivä 26.4.2014.) Tarinat ovat siis itsessään usein metaforia, joiden kautta kerrotaan jostakin ilmiöstä helpommin muistettavassa muodossa. Vanhoista tarinoista ehkä näkyvimpiä ovat uskonnolliset legendat, joissa tuli onkin usein hyvin näkyvässä osassa. Ihmisillä on selkeä tarve jakaa maailma osiin, ja monissa kulttuureissa ja uskonnoissa tuli on yksi maailman alkuelementeistä.

4.1. Kristittyjen kaiken kuluttava tuli

Kun pohtii tulen merkitystä kristitylle, tulee hyvin nopeasti mieleen sanat *helvetti* ja *kiirastuli*. Raamatussa tulella on kuitenkin paljon suurempi sija. Itse asiassa tuli symboloi ensimmäisenä itse Jumalaa. Raamatussa Jumala kuvataan kaiken kuluttavana tulena, jolle ihmisen tulee uhrata itsensä. (Fire in the Bible, hakupäivä 26.4.2014.)

Jumala puhuu tulen kautta, kuten esimerkiksi tarinassa palavasta pensaasta. Vanhassa testamentissa myös uhraukset Jumalalle tehdään tulen kautta. Tuli toimii siis eräänlaisena porttina ihmisten ja Jumalan välillä. Vanhan testamentin

Solomonin temppelissä paloi ikuinen tuli, jossa Jumala kertoi asuvansa ikuisesti. Tästä voidaan päätellä, että vanhojen uskomusten mukaan Jumala on myös läsnä tulella. (Fire in the Bible, hakupäivä 26.4.2014.)

Kristittyjen Jumala käyttää tulta myös tuhoavana voimana, kuten tarinassa Sodomasta ja Gomorrasta. Paheeseen ja syntiin vajonneet kaupungit tuhoetaan taivaalta satavan tulen ja tulikiven avulla. Myös *helvetti* on Jumalan rangaistus. Tottelematon sielu tuomitaan tuliseen järveen ikuiseen kadotukseen. (Fire in the Bible, hakupäivä 26.4.2014.)

4.2. Hindujen Agni

Agni on yksi hindulaisuuden tärkeimmistä jumaluuksista. Tulen jumala asuu jokaisen kotona heräten jo ennen aamunkoittoa tarjoamaan lämpöä ja turvaa, mutta myös seuraa tuhansin silmin ihmiskunnan tekoja ja vartioi kuolematonmuuden salaisuutta. Agni on voimakkaimpia voimia maan päällä sekä sanansaattaja, linkki ihmisten ja jumalten välillä. Tarujen mukaan hän on luomakunnan luoja, ihmisten kuningas, jota kaikki muut jumalat pelkäävät. (Das, hakupäivä 19.2.2014.)

Vaikka Agni on kuvattu miehenä, hän on sekoitus feminiinejä ja maskuliinisia piirteitä. Toisaalta Agni on kodin lämmittäjä ja turva, joka kaitsee perheitä. Samaan aikaan Agni on kuitenkin kuningas ja pelottava voima, jonka palvominen antaa ylivoiman kaikkia maallisia vihollisia vastaan. Huomattavaa on myös se, että vaikka suoranaisesti Agnia ei liitetä uudelleensyntymään, kerrotaan hänen olevan auringon ja elämän luoja. Mahabharata-legendassa toistuu tulen valloilleen pääsyn teema, kun Agni menettää mielihalujensa hallinnan ja haluaa syödä Khandavan metsän. (Das, hakupäivä 19.2.2014.)

4.3 Azteekkien Vanha Jumala

Atsteekeille tulen jumalana palvottin Huehueteotl-Xiuhtecuhtli-jumalaa. Tämä kulttuurin yksi tärkeimmistä jumalista kuvattiin vanhana miehenä, joka kantoi päänsä päällä maailman suuntia esittävien symbolien peittämää hiilipannua. Huehueteotl-Xiuhtecuhtli istuikin maailman keskiössä ja vartioi luonnon uudis-

tumista neljän vuodenajan kautta. Huehueteotl-Xiuhtecuhtli yhdistettiin tulen kautta maailman puhdistautumisen, muuntautumisen ja uudelleensyntymisen ideoihin. (Maestri, hakupäivä 26.4.2014.)

4.4 Kreikan ikuinen tuli

Kreikan mytologioissa kaksi jumalaa on asetettu hallitsemaan tulta. Hefaistos on miespuolinen ahjon ja taonnan jumala. Hän on ovela ja juonikas, mistä parhaana esimerkkinä on hänen onnistumisensa juonimaan Afroditen vaimokseen. (deTraci Regula, hakupäivä 26.4.2014.) Kodin tulisijaa ja lämpöä hallitsi Hestia, lämmin ja rauhallinen neitsyt. Antiikin kreikkalaisille ja myöhemmin roomalaisille kodin tuli oli pyhä asia ja sen sammuminen tarkoitti pahaa onnea. Roomassa tuli esimerkiksi uuteen kotiin oli aina haettava Vestan (Hestian roomalainen nimitys) neitsyiltä. ((deTraci Regula, hakupäivä 26.4.2014.)

Myös ylijumala Zeus ja titaani Prometheus olivat tekemisissä tulen kanssa. Prometheus ei osallistunut muiden titaanien sotaan Zeusta vastaan, joten tämä säästettiin rangaistuksesta Tartaroksessa, jonne muut titaanit vangittiin. Prometheus sai tehtäväksi ihmisten luomisen, mutta kiintyi tekeleisiinsä niin paljon, että varasti tulen tekemisen taidon Zeukselta ja antoi sen ihmisille. Zeus kosti tämän teon Prometheukselle kahlitsemalla hänet Kaukasus-vuorelle, jossa korppikotka söi tämän uusiutuvan maksan päivittäin, kunnes sankari Hercules pelasti tämän.

(Gills, hakupäivä 26.4.2014.)

4.5 Kuolematon tulilintu

Harry Potter -elokuvasarjassa ja meille suomalaisille rakkaassa Muumilaakson tarinoita -lastenohjelmassa vierailee omituinen lintu, joka kuoltuaan syntyy uudelleen tulesta. Tällä feeniks-linnulla on kuitenkin paljon muumeja pidempi historia. Itse asiassa sen variantteja tavataan eurooppalaisessa, keski-amerikkalaisessa, egyptiläisessä ja aasialaisissa kulttuureissa. (Weber, hakupäivä 26.4.2014.) Onpa meillä omassa Kalevala-mytologiassammekin suuri Kokko-lintu joka iskee tulta auttaakseen Väinämöistä kaskennassa (Rajala, ha-

kupäivä 26.4.2014). Jopa Raamatussa on maininta feeniksistä, jolle Jumala antaa lahjaksi kuolemattomuuden (Weber, hakupäivä 26.4.2014).

Tunnetuin feeniks-myytti kertoo suuresta kultanhohtoisesta linnusta, joka elää satoja vuosia. Linnulla on parantavia maagisia voimia ja kuollessaan se rakentaa itselleen pesän, polttaa itsensä ja lopulta nousee kuolleista. Feeniks symboloi auringon uudelleen syntymistä. (Gills, The Phoenix, hakupäivä 26.4.2014.)

5 TULEN MERKITYKSIÄ ELOKUVISSA

Seuraavissa kappaleissa pureudun aineistoksi valittujen elokuvien tapoihin käyttää tulta tarinan osana. Etsin erilaisia tulelle ja siihen liitettäville ominaisuuksille annettuja merkityksiä ja pohdin niiden ilmentymistä itselleni katsojana. Tämän jälkeen pohdin elokuvista löytyneitä yhteisiä teemoja ja lopuksi kerron omasta produktiotyöstäni ja sen suhteesta tulen symboliikkaan.

5.1 Mein Herz brennt

Zoran Bihacin viimeistelemässä videossa tuli on fyysisesti vahvasti läsnä vasta viimeisessä kohtauksessa, mutta Bihac on tuonut tulen elementtejä esille läpi videon värimäärittelyn kautta. Eugenio Recuenzon alkuperäisessä versiossa on tavoiteltu perinteisempää kauhuelokuvamaista videokerrontaa kylmillä ja viherävillä sävyillä. Myös kuvakerronta on viipyilevää ja rauhallista rock-musiikkivideoksi. Bihac käänsi värit jyrkän punaiseen, eli tulen ja veren sävyiseksi, lisäsi ison annoksen kontrastia ja ohjasi leikkauksen paljon tiiviimmäksi. Myös Bihacin videossa on käytetty kylmiä sävyjä tietyissä kohtauksissa, jotka ovat selkeästi takaumia lasten kokemista kauheuksista.

Muutos muuttaa mielestäni videon tunnetilaa merkittävästi. Recuenzon luoma tarina on synkkä ja surullinen. Päähenkilöt, kaltoinkohdellut orpokodin lapset, ovat epätoivoisia, ja kerronta herättää myötätunnon ja säälin tunteita. Bihacin tulenkatkuinen kerronta taas kielii sisällä kasvavasta vihasta. Lapset eivät ole luovuttaneet kuten Recuenzon tarinassa vaan taistelevat vastaan. Alun perin alistetut sielut on muunnettu taistelijoiksi pelkästään tuomalla tulen ominaisuuksia kuvakerrontaan. Myös koko videon luonne tarinana on muuttunut. Ensimmäinen versio videosta kertoo enemmän tapahtumasta, kun toinen on symbolisempi kertomus lasten sielujen maailmoista.

Videoiden loput ovat täysin erilaiset. Recuenzon versiossa yhtyeen laulaja Till Lindemann syö oman sydämensä, jonka jälkeen kuvataan kuinka oletettavasti kuolleet lapset peitetään kuivuneiden oksien alle. Lindemannin sydän on oletettavasti lasten elämän lopun symboli, pahuus sai työnsä loppuun ja viimeisessä

kuvassa hoitaja sulkee tyhjän nukkumasalin valon ilmeisen välinpitämättömänä. Bihacin versiossa Lindemannin sydän on kytköksissä aikuisiksi kasvaneiden lasten päätökseen päästä pois vallitsevasta tilanteesta. Tätä tukee erilainen värimaailma videoiden välillä. Punasävyinen Bihacin versio on vihainen ja intohimoinen, vihertävä Recuenzon video kertoo alistuneista sieluista. Aikuisiksi kasvaneet lapset murtautuvat häkistään ja tulen kautta, eli polttamalla orpokodin, muuttavat elämänsä suuntaa. Mielenkiintoista tässä on se, että tuli symboloi jälleen suurta muutosta.

5.2 Heroes

Heroes-sarja käyttää tulta mielenkiintoisesti. Ohjelmassa ei ole mielestäni selkeästi tai alleviivatusti nähtävissä perinteistä neljän elementin symboliikkaa, mutta asioita on varmasti mietitty. Usealla henkilöllä on tuleen tai palamiseen liittyviä kykyjä ja muutamat päähenkilöt ovat muuten tulen kanssa tekemisissä tärkeissä kohtauksissa. Seuraavaksi käyn läpi ensin tulikykyjä omaavien henkilöiden ominaisuuksia ja analysoin edellä mainittuja tärkeitä kohtauksia.

Sarjassa kahdella henkilöllä on tulikyky, eli he voivat luoda tulta tyhjästä. Toinen näistä henkilöistä on päähenkilö Claire Bennetin fysiologinen äiti Meredith Gordon (Jessalyn Gillsig), jonka tuli on punaisen sävyistä. Tämän veli Flint Gordon, Blake Shieldsin esittämänä, taikoo sen sijaan sinistä tulta. Sisaruksia yhdistää kyvyn lisäksi arvaamaton luonne. Meredith on yleensä lauhkea mutta tekee päätöksiä hyvin tunneperäisesti. Oma etu menee helposti jopa oman tyttären parhaan edelle. Flint kulkee elämäänsä ilman päämäärää. Äkkipikainen mies provosoituu helposti ja on arvaamaton. Esimerkkinä tästä käyttäytymisestä voidaan pitää kohtausta, jossa Flint polttaa viattoman sivullisen hengiltä vain siksi, että se tuntuu sillä hetkellä hyvältä idealta. Sanonta ”hyvä renki, huono isäntä” kuvaa hyvin molempia henkilöitä.

Myös Ted Spraguen (Matthew John Armstrong) kyky luoda radioaktiivista epäta-sapainoa aiheuttaa tulen kaltaisia seuraamuksia. Tedin kyky on arvaamaton ja voimakkaat tunnereaktiot laukaisevat sen täyden voiman. Tämän tapahtuessa Sprague menettää kykynsä hallinnan. Tulen olevaisuuteen liitettävät ominai-

suudet näkyvät siis Tedin osalta itse kyvyssä, eivätkä niinkään henkilössä kuten Gordonin sisarusten kohdalla.

Tämänkaltaista symboliikkaa käytetään usein fantasiassa. Tulta käyttävä hahmo omaa myös tuleen liitettäviä ominaisuuksia, kuten vahvan temperamentin ja arvaamattomuuden. Hahmoille on tyypillistä myös se, että he pysyvät jonkin vallan alla, kunnes tunneperäinen reaktio ajaa henkilön kapinaan. Tällöin hahmo saa usein myös paljon tuhoa aikaan.

Tulella on myös toisenlainen rooli Heroes-sarjassa. Sarjan hahmot kohtaavat tulta erilaisissa tilanteissa, ja nämä kohtaukset ovat poikkeuksetta hyvin merkittäviä tarinan kannalta. Yksi sarjan tärkeimmistä hahmoista on Nathan Petrelli (Adrian Pastar). Nathan on aiemmin mainitun Claire Bennetin biologinen isä, joka on poliittisella urallaan vahvassa nousukiidossa. Nathan on kohdannut tulen jo kahdesti ennen sarjan tapahtumia. Ensimmäisen kohtaamisen elementtiin Nathan saa tavatessaan Meredithin, jonka kanssa hän saa vahinkolapsen. Sarja antaa ymmärtää, että Nathan joutuu nielemään periaatteensa ja hylkäämään lapsensa sekä tämän äidin osittain oman perheensä painostuksesta. Meredithin kyky saa ylivallan ja hän polttaa vahingossa asuntonsa ja lapsensa. Tämä on Nathanin toinen kosketus tuleen, ja hänen persoonallisuutensa muuttuu periaatteen miehestä kyyniseksi ja julmaksi oman edun tavoittelijaksi.

Ensimmäisen kauden lopussa Nathan kohtaa jälleen tulen pelastaessaan veljeään ja estäessään tätä tuhoamasta kokonaista kaupunkia. Hän palaa pahoin, mitä seuraa itsetutkiskelun aika sairaalassa. Tämän episodin aikana Nathanin persoonallisuus muuttuu taas ja hänestä tulee uskonnollinen. Hän päättää alkaa elää muille ja tehdä niin sanotun parannuksen. Nathan Petrellin tarinan käännekohdissa tuli on hyvin vahvasti läsnä, taas muutoksen symbolina.

Tuli on vahvasti läsnä myös Nathan Petrellin tyttären Claire Bennetin tarinan käännekohdissa. Mainitsin jo aiemmin Clairen joutuneen tulipaloon vauvana. Clairen kyky on parantuminen, mitä hänen biologinen äitinsä ei tiennyt. Palon myötä Claire päätyy ottovanhempiensa agentti Noahin (Jack Coleman) ja tämän

viattoman vaimon Sandran (Ashley Crow) kasvatettavaksi. Clairen biologiset vanhemmat luulevat hänen menehtyneen. Sarjan alussa nuori Claire on juuri löytänyt kykynsä ja käyttää vapaa-aikaansa kyvyn rajojen testaamiseen. Lopulta hän ajautuu sattumalta roihuavan tulipalon sammutustöiden keskelle ja käyttää kykyään ihmisen pelastamiseen. Tähän hetkeen loppuu Clairen viaton lapsuus, ja hän ymmärtää voiman mukanaan tuoman vastuun. Clairen elämä muuttuu tulipalon myötä.

Myöhemmin ensimmäisen kauden aikana radioaktiivinen Ted Sprague hyökkää Bennettien perhettä vastaan Noahin toimien vuoksi. Ted menettää kykynsä hallinnan, minkä seurauksena Bennettien koti syttyy palamaan. Kohtauksen aikana Clairen kyvyt selviävät Noahin edustamalle organisaatiolle, jonka tehtävänä on ottaa kykyjä omaavia ihmisiä kiinni. Clairen aiempi elämä sekä ehdoton luottamus otto-isäänsä kohtaan palaa talon mukana tuhkaksi, ja Clairen elämä muuttuu
totaalisesti.

Noah työskentelee Company-nimisen organisaation leivissä. Companyn tehtävä on suojella tavallisia ihmisiä kykyjä omaavilta henkilöiltä sekä pitää tieto näistä ihmisistä piilossa. Companyn toimintatavat eivät aina kestä päivänvaloa, joten se on myös yksi sarjan antisankareista. Company kohtaa loppunsa, kun Meredith menettää kykynsä hallinnan organisaation päämajan tiloissa ja se palaa maan tasalle. Tämä mahdollistaa uuden paljon vaarallisemman antisankarin, USA:n hallituksen, esiin tulemisen. Tätä kohtausta voidaan pitää yhtenä sarjan suurimmista käännekohdista.

5.3 Silent Hill

Kun pohdin koko illan elokuvaa tämän tutkielman lähteeksi, nousi Silent Hill (2006) hyvin nopeasti ensimmäiseksi vaihtoehdokseni. Cristophe Canssin ohjaamassa elokuvassa tuli on tarinan ytimessä. Myös elokuvan visuaalisessa ilmeessä käytetään tulta ja tuleen liitettäviä elementtejä läpi elokuvan. Käyn seuraavaksi läpi elokuvan tarinan tapahtumia juonen kronologisessa järjestyksessä ja tämän jälkeen analysoin elokuvan visuaalista ilmettä.

Tarina saa alkunsa pienen Alessa Gillespien (Jodelle Ferland) kokemasta vääryydestä. Hän asuu yksinhuoltaja äitinsä kanssa Silent Hill -nimisessä pienessä kaivoskaupungissa, jonka siistin ulkokuoren alla valtaa pitää Alessan tädin johtama ääriuskonnollinen ryhmä, jonka erikoisuus on noitien polttaminen roviolla. Koska Alessan isän henkilöllisyyttä ei tiedetä, lahko on nimittänyt Alessan noidaksi ja yrittää puhdistaa yhteisöä kohdanneen synnin polttamalla tytön uhrimenoissaan. Tässä kohtauksessa viitataan uskonnoissa usein esiintyvään uskomukseen tulen sielua puhdistavasta ominaisuudesta. Yritys epäonnistuu, Alessa selviää hengissä pahoin palaneena ja kaupungin alla oleva hiiliesiintymä syttyy tuleen ja myrkyttää kaupungin.

Alessan toipuessa sairaalassa jokin paha, joka kertoo itsellään olevan monta nimeä, liittoutuu hänen kanssaan ja tyttö saa yliluonnollisia voimia, joiden avulla hän vetää kaupungin ja lahkon jäsenet painajaismaiseen ulottuvuuteen. Tuli on muuttanut Alessan käsityksen maailmasta ja luonut näin puitteet koko tarinalle. Tuli on myös avannut portin tälle nimettömälle pahuudelle ja mahdollistanut sen toimimisen tytön kautta. Samankaltaisia viittauksia löytyy useista vanhoista kirjoituksista, kuten esimerkiksi Raamatusta Jumalan puhuessa tulen kautta. Alessa muovaa jäljellä olevasta hyvydestään lapsen jonka paha olento jättää orpokodin ovelle. Elokuvan päähenkilö Rose De Silva (Radha Mitchell) adoptoi Sharon-tytön miehensä Christopherin (Sean Bean) kanssa. Sharon johdattaa äitinsä kanssaan Silent Hilliin, ja kaksikko joutuu Alessan todellisuuteen poliisi Cybill Bennetin (Laurie Holden) kanssa, ja tyttö katoaa.

Rose alkaa epätoivoisesti etsiä tyttöä ja selvittää oudon maailman salaisuuksia. Valoisaan aikaan kaupunki peittyy hiljalleen tuhkaan, pimeään tultua hirviöt tulevat esiin ja maailma ikään kuin palaa ruosteen ja lian peittämäksi. Lahkolle selviää, että Rose on Alessan inkarnaation huoltaja ja he yrittävät estää häntä löytämästä tytärtään. Sharon pakenee, mutta poliisitäti Sybill jää kiinni, ja hän saa toimia lahkon seuraavan uhrimenon päätähtenä. Myös Sharon jää kiinni, ja lahko aikoo puhdistaa myös hänet tulella, mutta Rose on saanut tietää totuuden ja päästää Alessan sisään lahkon suojapaikkaan. Alessa saa kostonsa ja Rose

pelastaa tyttärensä, ja he jäävät elämään elämäänsä Alessan luomaan todellisuuteen.

Elokuva perustuu vahvasti samaa nimeä kantavan pelisarjan ensimmäiseen osaan, mutta tarinaan on tehty yksi oleellinen muutos. Pelissä kaupunkiin eksyy tytön isä, mutta elokuvassa tarkastelun kohteeksi on otettu äidin rakkaus. Elokuvan kaikki valtaa käsittelevät henkilöt ovat naisia, ja miehet kuvataan avuttomina sivullisina, pois lukien Alessan voimakkain hirviöapuri, joka on suurikokoinen mieshahmo. Tosin tämäkin on täysin tytön hallitsema. Jopa eräässä seinältä löytyvässä kuvassa kristillinen Jumala on kuvattu naisena. Myös lahkon johtaja Christabella (Alice Krige) on nainen, joka käyttää tulta valtansa symbolina. Tuli toimii myös porttina Alyssalle, jonka kautta hän pääsee pois Christabellan vallan alta ja ottaa tapahtumien ohjat omiin käsiinsä.

Elokuva kiehtoo minua myös visuaalisuutensa vuoksi. Elokuvan kuvaajaa ei ole päästetty helpolla, vaan tarinan kuljettamiseen on käytetty valtava määrä vaikeita kameran liikkeitä ja mielenkiintoisia kamerakulmia. Tämän lisäksi elokuvaa on väritetty erilaisilla sävyillä, joissa erityisesti toistuvat tuhkan harmaus ja tulen palo. Valoisan ajan hitaasti leijuva tuhka ja vaaleat värittömät sävyt luovat tunteen surusta, jota Alyssa kokee kohtalonsa vuoksi. Pimeyden laskeutuessa pääsevät tulen punainen ja keltainen maailma valloilleen. Tämä symboloi tytön vihaa ja kostoa.

Christabellalle ominainen väri on violetti, joka erottaa hänet muusta maailmasta. Huomattavaa on myös se, että Alyssan apuna toimiva paha olento on myös pukeutunut violettiin. Violetti ja punainen ovat värilämpötilakäyrän vastakkaiset arvot. Punainen on mahdollisimman lämmin sävy, kun taas violetti löytyy spektrin kylmästä ääripäästä. Tavallinen maailma on kuvattu vihertävän kellertävänä ja Sharonin vaatteet ovat vaalean sinisiä. Nämä sävyt löytyvät spektrin keskivaiheilta, jota voisi kutsua myös neutraaliksi alueeksi.

5.4 Elokuvista löydettyjä merkityksiä

Esimerkeiksi valituista elokuvista löytyy yhteisiä, mutta myös erilaisia merkityksiä tulelle. Yksi yhteinen tekijä löytyy kuitenkin kaikista: tuli symboloi muutosta. Tulen kautta henkilö pääsee vallitsevasta pysähtyneestä tilanteesta eteenpäin ja muuttaa elämänsä ja maailmansa suuntaa. Taustalla on jokin valta, jonka alta on päästävä pois, jolloin tuli toimii ikään kuin porttina erilaiseen tulevaisuuteen.

Tuli symboloi myös halua muutokseen. Tämä halu ilmentyy vihana, intohimona tai periksiantamattomuutena ja purkautuu tulen kautta. Esimerkiksi Claire Bennett ei tiedä, miten suhtautua voimaansa, ja tuskailee oman maailmankuvansa vallan alla, kunnes pelastaa miehen tulipalosta ja ymmärtää voivansa olla sankari. Alessa on hylkiö yhteisössään ja kokee suurta vääryyttä valtaa pitävien tekemänä, mutta löytää tulen kautta voimaa taistella vastaan.

Tämä muutos muistuttaa myös vanhasta legendasta, feeniks-linnusta. Feeniks syntyy uudelleen tulesta, kuten nämä elokuvien henkilötkin tekevät. He jättävät vanhan minänsä ja elämänsä nousten tuhkasta uutena ja jollakin tapaa parempana ihmisenä. Feeniksillä uskottiin olevan parantavia voimia.

Tulella on kuitenkin myös tuhoava puolensa. Jokin asia loppuu, kun tuli astuu kuvaan. Bennetien kodin tai Rammsteinin videon orpokodin palaminen lopettaa paitsi kyseisen paikan olemassaolon, myös jonkin tapahtumaketjun jatkumon. Tuli saapuu tarinaan, kun vallitseva tilanne on jollakin tapaa sietämätön ja vaatii purkautumista. Tulen tuhoava voima on lopullinen, elokuvissa ei palata edelliseen tilanteeseen tulen tehtyä työnsä.

5.5 Zarthas – Burnt shadows

Ohjasin ja leikkasin yhdessä Sanni Huovisen kanssa sekä kuvasin opinnäytetyön produktio-osuutenani musiikkivideon Zarthas-yhtyeen kappaleelle Burnt Shadows. Videon lähtökohtana oli tehdä markkinointivideo Zarthasin ja tulitanssiryhmä Tulikukan yhteistyönä tuottamalle näytökselle. Tuli oli siis mukana suunnittelussa jo ensi metreistä lähtien.

Lähdimme Sannin kanssa rakentamaan tarinaa videolle hakemalla merkityksiä tulelle. Päädyimme tarinaan miehen ja naisen välisestä konfliktista, jota nainen käsittelee kylmästi vannetanssin ja mies tunteellisemmin tulitanssin kautta. Videon alussa leikkaus ja rytmi ovat kohtuullisen rauhallisia, millä yritimme kertoa tilanteen kasvusta. Ennen väliosaa tulee käännekohta, jossa miehen ja naisen välinen konflikti eskaloituu purkautumisen tilaan. Selvästi musiikillisesti rauhallisempi väliosa kuvitettiin vannetanssin avulla, jolloin myös sävymaailma poikkesi hiukan muusta videosta. Tämän jälkeen siirryttiin käsittelemään rajummin miehen vihan ja pettymyksen tunteita tulitanssin kautta. Lopussa nämä kaksi maailmaa kohtaavat ja tarina saa päätöksensä pariskunnan erossa. Meidän näkemyksessämme tuli symboloi voimakkaita tunteita sekä muutosta. Tuli oli myös miehen tapa ilmaista itseään.

6 MISSÄ KULTTUURI SYNTYY?

Elämme hyvin monimuotoisessa maailmassa. Ihmiskuntaa jaotellaan erilaisin perustein, ja jokaisella ryhmällä katsotaan olevan oma kulttuurinsa. Erilaisia jaottelutapoja ovat muun muassa kansalaisuus, maantieteellinen sijainti erilaisten rajojen avulla määritettyinä, uskonto tai vaikkapa seksuaalinen suuntautuneisuus. Yksilö kuuluu myös samanaikaisesti useaan eri ryhmään eri tavoin jaoteltuna. Esimerkiksi intialainen voi olla myös hindu ja tiedemies. Suomalainen homoseksuaali elää kristillisten periaatteiden mukaan, vaikkakin osa kristillisistä periaatteista sotiikin tämän henkilön omia periaatteita vastaan. Kulttuurilla onkin useita tasoja, joita yksilö omaksuu koko elämänsä ajan. Kulttuuri on se sosiaalinen todellisuus, jossa elämme (Sosiaalipsykologian peruskurssi, hakupäivä 22.2.2014.)

Sosiaalipsykologia tutkii kulttuurin kehittymistä pohtien yhteiskunnan rakenteita sekä tiedon ja totuuden kehitysprosessia. Kulttuuri lähtee yksilöistä sekä yksilöiden välisestä vuorovaikutuksesta. Vuorovaikutuksesta syntyy yhteisöjä, joilla on yhteiset merkitykset, jotka siirretään uusille jäsenille. Itsenäisesti ajattelevana olentona ihminen helposti kyseenalaistaa olemassa olevan tiedon ja kehittää sitä edelleen. Tämä kulttuurin jatkuvuus ja jatkuva muutos on myös tämän tutkielman peruskysymys, jota tutkin elokuvien ja tulen merkitysten kautta. On tutkielman kannalta tärkeää tutkia niitä mahdollisia syitä, miksi elokuvissa käytetään paljon metaforia ja symboleita.

6.1 Yksilö ja kulttuuri

Ihminen kasvaa osaksi kulttuuriaan. Tätä prosessia kutsutaan sosialisatioksi. Yksilö opetetaan yhteisön tavoille, mutta hän toimii myös aktiivisena jäsenenä kehittämässä omaksumaansa kulttuuria. Sosialisatio jaetaan sosiaalipsykologiassa kolmeen vaiheeseen. Ensisijaisen sosialisatian toteuttaa lapsen lähipiiri, eli perhe, suku ja lähipiiri. Tällöin kehittyvät kieli, perustaidot sekä maailmankuvan perusteet. Myös perusarvojen ja minäkuvan kehitys kuuluu ensisijaisen sosialisatian vaiheeseen. (Sosiaalipsykologian peruskurssi, hakupäivä 22.2.2014.)

Toissijaisessa vaiheessa yksilö siirtyy lähipiiristään laajempiin ryhmiin, kuten kouluun, ammattiin tai harrasteryhmiin. Maailmankuva alkaa kehittyä asemien mukaan ja kansalaistaidot alkavat muotoutua. Ensisijaisessa vaiheessa lähipiiriltä omaksuttu yleispätevä käsitys sosiaalisista ryhmistä eriytyy erilaisiin kulttuureihin tutustuesssa. Toissijainen sosialisointivaihe jatkuu läpi koko elämän. Samoin jatkuu yhteys sosiaaliseen yhteiskuntaan sekä sen poliittisiin ja kulttuurisiin rakenteisiin. Tätä kutsutaan kolmannen sijan sosialisointiksi, jolloin toisessa vaiheessa omaksutut piirteet syvenevät ja muokkautuvat (Sosiaalipsykologian peruskurssi, hakupäivä 22.2.2014).

6.2 Symbolinen interaktionismi ja sosiaalinen konstruktionismi

Georg Herbert Mead oli amerikkalainen sosiaalipsykologi, jonka teorialla symbolisesta interaktionismista on ollut vahva vaikutus sosiaalipsykologiaan. Meadin ajatuksilla on yhteyksiä pragmatistiseen filosofiaan, jossa painotetaan käytännönläheisyyttä. Symbolisessa interaktionismissä keskiössä ovat vuorovaikutus ja inhimillinen kyky merkityksenantoon ja symbolien käyttämiseen. (Sosiaalipsykologian peruskurssi, hakupäivä 22.2.2014.)

Meadin mukaan ihmiselle kehittyy oma minä samalla, kun tämä oppii vuorovaikuttamaan ympäristönsä yksilöiden kanssa. Lapsi oppii ymmärtämään, että vuorovaikutuskumppani ymmärtää jonkin symbolin, kuten esimerkiksi sanan tai eleen, samalla tavalla, jolloin tällä toisella täytyy olla samankaltainen mieli kuin itsellä. (Sosiaalipsykologian peruskurssi, hakupäivä 22.2.2014.) Tätä samaa periaatetta elokuvantekijä voi käyttää esimerkiksi niin, että liittää tulen elementin jonkin henkilön muutoksen hetkeen. Tällöin katsoja ymmärtää helpommin, että muutos on lopullinen.

Symbolisen interaktionismin selvimpiä haastajia on sosiaalinen konstruktionismi, vaikkakin näillä on paljon yhteneväisiä piirteitä. Sosiaalinen konstruktionismi korostaa merkitysten sosiaalista rakentumista. Sosiaalinen todellisuus, eli kulttuuri, on merkitysjärjestelmä, joka on ihmisen luoma eikä luonnollisen maailman heijastus tai kuva. Vivien Burrin (1995) koostamien perusolettamuksien mukaan tieto rakentuu sosiaalisissa prosesseissa kriittisensuhtautumisen olemassa ole-

vaa tietoa kohtaan kautta. Käsitykset ovat historian ja kulttuurin tuotteita ja totuudet hyväksytään todeksi yhteisön sisällä. (Sosiaalipsykologian peruskurssi, hakupäivä 22.2.2014.)

Uskonnot toimivat tästä hyvänä esimerkkinä. Uskonnollinen yhteisö määrittää totuuden, jonka uusi jäsen omaksuu. Yksilö voi kuitenkin suhtautua annettuun tietoon kriittisesti ja tehdä omat päätelmänsä asiasta ja muokata totuutta uuden tiedon perusteella. Tieto on myös poliittinen asia, joten jos yksilöllä on tarpeeksi valtaa, saa tämä totuutensa helpommin yleistettyä, (Sosiaalipsykologian peruskurssi, hakupäivä 22.2.2014) Elokuvan tekijä voi olla tämä yksilö, jolla on valtaa. Tätä valtaa käyttämällä voi elokuvan tekijä luoda uusia totuuksia.

Juonellisia kertomuksia käytetään paitsi viihteenä, myös tiedon välityksessä. Tietoja on helpompi muistaa, kun niihin voi yhdistää jonkin tarinan. (Sosiaalipsykologian peruskurssi, hakupäivä 22.2.2014.)

7 POHDINTA

Uskonnot ovat yksi tapa selittää maailman tapahtumia. Ne ovat tarinoita, joihin on kätkeyty huomattava määrä opetuksia ja merkityksiä asioille. Ne kertovat oman aikakautensa maailmankuvasta mitä kiehtovimmin tarinoin, joiden alkupe-
räistä merkitystä voidaan vain arvailla nykytieteen puitteissa. Yksi nykypäivän tarinankerrontatavoistamme on elokuva.

Oma näkemykseni on, että väritämme omia tarinoitamme opittujen merkitysten avulla. Esimerkiksi omassa produktiossani peilaan osittain suomalaisen kristillisen kasvatuksen oppeja tulesta: tuli on kaiken polttava kuten viha mutta johtaa muutokseen. Tätä samaa yhteyttä on käytetty myös kaikissa aineistoksi valituissa elokuvissa, mutta en tietoisesti hakenut merkitystä mistään muualta vaan se tuli intuition kautta.

Tutkiessani uskontoja löysin samankaltaisia uskomuksia ympäri maailman. Tuli on tiedon kanava, joka polttaa vanhan tieltään mutta synnyttää aina jotain uutta. Jumalat puhuvat tulen kautta, ja sen kautta myös ihmiset voivat lähettää pyyntöjä ja tietoja jumalille. Nämä uskomukset kertautuvat elokuvissa. On mahdollista, että tietyt symboliset yhteydet asioiden välillä on koodattu niin syvälle ihmisten kulttuuriin, että ne pysyvät kohtuullisen muuttumattomina sukupolvelta toiselle. Asioiden nimet voivat muuttua, mutta suurempi merkitys pysyy samana.

Varmasti osa näistä yhteneväisyyksistä on tietoisia valintoja. Elokuvan tekijällä on omat lähtökohtansa maailman ymmärtämiseen, ja tuo ymmärrys kehittyy läpi elämän. Tästä maailmankuvasta elokuvantekijä ammentaa symboliikkaa elokuviinsa. Tuli on yksi keskeisimmistä asioista ihmisen elämässä: me emme yksinkertaisesti tulisi toimeen ilman sen tuomaa lämpöä ja valoa. Tuli on myös kaiken elämän perusta auringon ominaisuudessa. Tämän takia on vain ymmärrettävää, että ihminen ottaa tulen niin suureksi osaksi tarinoitansa.

Tarinoita käytetään apuna asioiden muistamisessa. Hyvänä esimerkkinä pidän lukioaikaista uskonnon ja filosofian opettajaani. Hänellä oli tapana liittää uusiin

asioihin jonkin täysin irrallinen, mutta mielenkiintoinen tarina. Tällä tavalla hän painoi tuon hetken meidän oppilaiden mieliin, ja näytön paikan kohdatessa asiat muistuvat mieleen kuin itsestään. Uskonnot ja vanhat kertomukset toimivat samalla tavoin, ne ovat opetuksia. Tulevaisuuden vanhoja kertomuksia voivat olla meidän tämän päivän elokuvamme. Tämä vaatii vain tarpeeksi karismaattisia kertojia ja heidän sanomansa sanansaattajia, kuten esimerkiksi Raamatun kirjoittajat ja alkuaikojen seuraajat olivat omana aikanaan.

Elokuvassa mielenkiintoista on se, että se voi kuulua kaikkiin sosialisointivaiheisiin. Jo pienet lapset voivat viettää huomattavia aikoja päivästänsä elokuvien äärellä, jolloin elokuvat vaikuttavat lapsen kulttuuriseen kasvuun jo ensisijaisessa sosialisointivaiheessa, vaikka sen ominaisuudet vastaavat paremmin kolmannen sijan sosialisointivaihetta. Näin ollen elokuvan opettamat merkitykset ovat huomattavan tärkeä osa ihmisen ympäröimän maailman ymmärtämisen kehittymistä. Hyvä esimerkki elokuvan voimasta on myytti sopulien joukkoitsemurhasta. Tällä tapahtumalla ei ole totuuspohjaa, vaan myytti sai alkunsa Disneyn luontodokumentista Valkea Pohjola. (Kruzelnicki, 2004.) Elokuvassa on kohtaus jossa sopulit hyppäävät joukolla mereen, kun tosiasiasa elokuvan työryhmä syyllistyi törkeään eläinräkkäykseen heittelemällä pieniä jysijöitä alas kalliolta. (Onko sopulien itsemurhamyytissä mitään perää?, haku-päivä 25.4.2014.)

Tutkielmassani pohdin ajatusta siitä, näkyvätkö vanhat uskomukset tulen merkityksestä ihmiselle nykyelokuvissa. Vastaukseni on kyllä. Elokuva on yksi tapa levittää tietoa ja osa pitkää jatkumoa, joka on alkanut ihmiskunnan opittua puhumaan ja antamaan merkityksiä ja symboleita asioille. Kertomukset auttavat meitä muistamaan paremmin tärkeitä opetuksia ja valmistavat meitä kohtaamaan ympäröivää maailmaa. Jotkin merkitykset ovat ehkä menettäneet alkuperäisen tarkoituksensa kulttuurin ja tiedonmäärän kehittyessä, mutta meillä on selkeästi joitakin symbolisia yhteyksiä, jotka kulkevat sukupolvelta toiselle ja kulttuurista toiseen. Tutkimukseni perusteella tulella on tällaisia merkityksiä, jotka ovat samankaltaisia erilaisissa vanhoissa kulttuureissa ja kertautuvat myös nykyaikaisissa elokuvissa. Ne ovat siis yhä osa ihmisen kulttuuria.

LÄHTEET

Sähköiset lähteet

Bible Gateway, julkaisija The Zondervan Corporation,
(hakupäivä 19.2.2014).

<<http://www.biblegateway.com/passage/?search=2+Chronicles+7%3A1&version=ESV>>

David Price, Population and Environment: A Journal of Interdisciplinary Studies
Volume 16, Number 4, March 1995, pp. 301-19
1995 Human Sciences Press, Inc. (hakupäivä 23.2.2014).

<<http://www.dieoff.org/page137.htm>>

deTraci Regula, Fast Facts on: Hephaestus: God of the Forge, Crafts, and Fire,
About.com,
(hakupäivä 26.4.2014).

<<http://gogreece.about.com/cs/mythology/a/mythhephaestus.htm>>

deTraci Regula, Fast Facts on: Hestia: Greek goddess of hearth and home,
About.com,
(hakupäivä 26.4.2014).

<<http://gogreece.about.com/cs/mythology/a/mythhestia.htm>>

Fire in the Bible, Tentmaker Ministries, 2013,
(hakupäivä 26.4.2014).

<<http://www.tentmaker.org/BreakingBread/1.html>>

Johanna Tudeau, 'Girra (god)', *Ancient Mesopotamian Gods and Goddesses*,
Oracc and the UK Higher Education Academy, 2013,
(hakupäivä 19.2.2014).

<<http://oracc.museum.upenn.edu/amgg/listofdeities/girra/>>

Karl S. Kruszelnicki, Lemmings suicide myth, ABC Science, 2004,
(hakupäivä 25.4.2014).

<<http://www.abc.net.au/science/articles/2004/04/27/1081903.htm?site=science/greatmomentsinscience>>

KvantiMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja],
(hakupäivä 22.02.2014).

<<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>

Mikko Lehtonen, Merkityksen merkitys: Huomioita kulttuurintutkimuksen lähtökohdista ja nykytilasta, Tiedotustutkimus 20 (1997) : 1, 10 - 19, 1997,
(Hakupäivä 26.4.2014).

<http://www.uta.fi/cmt/opiskelu/oppiaineet/tiedotusoppi/kaytannot/peruskurssin_lukemisto/Lehtonen.pdf>

N.S. Gills, Prometheus: Fire Bringer and Philanthropist: Greek mythology on the great titan Prometheus, About.com,
(hakupäivä 26.4.2014).

<<http://ancienthistory.about.com/cs/grecoromanmyth1/a/prometheus.htm>>

N.S. Gills, The Phoenix: The bird, About.com,
(hakupäivä 26.4.2014).

<http://ancienthistory.about.com/cs/grecoromanmyth1/g/phoenixbird.htm>

Nicoletta Maestri, Huehueteotl-Xiuhtecuhtli: The Aztec Old God, Lord of Fire and the Year, About.com,
(hakupäivä 26.4.2014).

<<http://archaeology.about.com/od/Aztec-Religion/a/Huehueteotl-Xiuhtecuhtli.htm>>

Onko sopulien itsemurhamyytissä mitään perää?, Tieteen kuvalehti, 2013,
(hakupäivä 25.4.2014).

<<http://tieku.fi/kysy-meilta/onko-sopulien-itsemurhamyytissa-mitaan-peraa>>

Pekka Rajala, Lintumyytit elävät yhä meissä, Kaleva.fi, 2012,
(hakupäivä 26.4.2014).

<<http://m.kaleva.fi/teemat/luonto/lintumyytit-elavat-yha-meissa/570753/?less>>

Sosiaalipsykologian peruskurssi, julkaisija Tampereen yliopisto täydennyskurs-
si,

(hakupäivä 22.2.2014).

<<http://www.uta.fi/avoinyliopisto/arkisto/sosiaalipsykologia/kulttuuri.html>>

Subhamoy Das, Agni: The Fire God of the Hindus, About.com,

(hakupäivä 19.2.2014).

<<http://hinduism.about.com/od/godsgoddesses/a/Agni-The-Fire-God-Of-The-Hindus.htm>>

Weber Claire, The Phoenix: The Geography of Myths: Tracking the Phoenix
throughout the World, About.com,

(hakupäivä 26.4.2014).

<<http://geography.about.com/od/culturalgeography/a/The-Phoenix.htm>>

Elokuvat

Zoran Bihac, Rammstein: Mein Herz brennt, Rammstein, 2012,

Eugenio Recuenco, Rammstein: Mein Herz brennt, Rammstein, 2011,

Tim Kring, Heroes, Tailwind Productions (2006-2010) - NBC Universal television (2006-2007) - Universal Media Studios (2007-2010), 2006-2010,

Cristophe Gans, Silent Hill, Silent Hill DCP Inc. - Davis-Films - Konami Corporation, 2006,